

USTAWA O BIURZE OCHRONY RZĄDU

KOMENTARZ

pod redakcją Kamila Zeidlera

Jacek Lipski
Urszula Nałaskowska
Kamil Zeidler

USTAWA O BIURZE OCHRONY RZĄDU

KOMENTARZ

pod redakcją Kamila Zeidlera

Jacek Lipski
Urszula Nalaskowska
Kamil Zeidler

ABC

a Wolters Kluwer business

Warszawa 2008

Stan prawny na 31 marca 2008 r.

Autorzy poszczególnych rozdziałów:

Jacek Lipski – część I – rozdział I, II, III, IV (z wyj. art. 30a), V, VI (z wyj. art. 66–75), X, XI

Urszula Nalaskowska – część I – art. 30a, art. 66–75, rozdział VII, VIII, IX, XII

Kamil Zeidler – część II

Wydawca

Anna Berska

Redaktor prowadzący

Izabela Ratusińska

Skład i łamanie

Anna Atanaziewicz

Opinie wyrażone w książce są poglądami autorów
i nie odzwierciedlają stanowiska Biura Ochrony Rządu.

© Copyright by

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2008

ISBN: 978-83-7526-482-1

Wydane przez:

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.

Redakcja Książek

01-231 Warszawa, ul. Płocka 5a

tel. (022) 535 80 00

31-156 Kraków, ul. Zacisze 7

tel. (012) 630 46 00

e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Wykaz najważniejszych skrótów	11
Wstęp	13

CZĘŚĆ PIERWSZA [Jacek Lipski, Urszula Nalaskowska]

Ustawa z dnia 16 marca 2001 r. o Biurze Ochrony Rządu	17
Rozdział 1. PRZEPISY OGÓLNE.....	17
Art. 1. [Formacja BOR]	17
Art. 2. [Zadania BOR]	20
Art. 3. [Warunki do wykonywania zadań]	24
Art. 4. [Święto BOR]	25
Art. 5. [Sztandar BOR]	26
Rozdział 2. ORGANIZACJA BOR	26
Art. 6. [Szef BOR]	26
Art. 7. [Obowiązki Szefa BOR].....	30
Art. 8. [Zastępcy Szefa BOR]	32
Art. 9. [Struktura organizacyjna BOR]	33
Art. 10. [Koszty funkcjonowania BOR]	33
Rozdział 3. FORMY DZIAŁANIA I ZAKRES UPRAWNIENÍ BOR.....	34
Art. 11. [Formy realizacji zadań BOR].....	34
Art. 12. [Uprawnienia BOR].....	34
Art. 13. [Uprawnienia funkcjonariusza BOR]	36
Art. 14. [Środki przymusu bezpośredniego]	40

Art. 15. [Użycie broni palnej]	42
Art. 16. [Zakres realizacji zadań BOR]	46
Art. 17. [Korzystanie z informacji]	47
Art. 18. [Upoważnienie do wydania aktu wykonawczego]	50
Rozdział 4. SŁUŻBA W BOR	52
Art. 20. [Warunki podjęcia służby w BOR]	52
Art. 21. [Zdolność do służby w BOR]	57
Art. 22. [Ślubowanie]	59
Art. 23. [Mianowanie, powstanie stosunku służbowego]	60
Art. 24. [Służba przygotowawcza]	63
Art. 25. [Obsada stanowisk służbowych]	65
Art. 25a. [Odmowa wydania poświadczenia bezpieczeństwa]	66
Art. 27. [Czas pełnienia służby]	69
Art. 28. [Upoważnienie do wydania aktu wykonawczego]	70
Art. 29. [Opinia służbowa]	72
Art. 30. [Oddelegowanie do innej miejscowości]	73
Art. 30a. [Uprawnienia funkcjonariusza-kobiety]	75
Art. 31. [Powierzenie obowiązków na innym stanowisku oraz oddelegowanie poza BOR]	75
Art. 32. [Przeniesienie na inne stanowisko służbowe]	79
Art. 33. [Zawieszenie w czynnościach służbowych]	80
Art. 34. [Skierowanie do komisji lekarskiej]	82
Art. 35. [Zwolnienie ze służby]	83
Art. 36. [Uchylenie negatywnych skutków]	91
Art. 37. [Zwolnienie ze służby – okresy ochronne]	93
Art. 38. [Zwolnienie ze służby – funkcjonariusz-kobieta]	94
Art. 39. [Podmiot zwalniający ze służby]	97
Art. 40. [Świadectwo służby i opinia służbowa]	98
Rozdział 5. KORPUSY I STOPNIE FUNKCJONARIUSZY	100
Art. 41. [Stopnie służbowe]	100
Art. 42. [Mianowanie na stopień]	101
Art. 43. [Mianowanie na stopień]	102
Art. 44. [Warunki mianowania na stopień]	103
Art. 45. [Mianowanie na pierwszy stopień oficerski]	104
Art. 46. [Mianowanie na kolejny wyższy stopień]	105
Art. 47. [Skrócenie okresu służby przed mianowaniem na kolejny wyższy stopień]	106
Art. 48. [Stopnie żywyotnie, utrata stopnia]	107

Art. 49. [Pozbawienie, obniżenie, utrata stopnia].....	110
Art. 50. [Przywrócenie stopnia].....	110
Art. 51. [Równorzędność stopni].....	111
Rozdział 6. OBOWIĄZKI I PRAWA FUNKCJONARIUSZA	113
Art. 53. [Obowiązki funkcjonariusza; odmowa wykonania rozkazu lub polecenia]	113
Art. 54. [Umundurowanie i wyposażenie].....	114
Art. 55. [Okazanie legitymacji służbowej]	117
Art. 56. [Podejmowanie dodatkowego zajęcia zarobkowego].....	118
Art. 57. [Członkostwo partii politycznych i stowarzyszeń].....	119
Art. 58. [Związki zawodowe]	121
Art. 59. [Wyjazd za granicę].....	121
Art. 60. [Ochrona jak dla funkcjonariuszy publicznych].....	122
Art. 61. [Odszkodowanie].....	123
Art. 62. [Emerytura i renty]	128
Art. 63. [Uzbrojenie i wyposażenie specjalne]	136
Art. 64. [Wyżywienie].....	138
Art. 65. [Przejazd na koszt BOR]	142
Art. 66. [Uprawnienia funkcjonariusza-kobiety]	145
Art. 67. [Okres służbowy wliczany do okresu zatrudnienia].....	149
Art. 68. [Urlop wypoczynkowy]	150
Art. 70. [Urlop okolicznościowy]	155
Art. 71. [Urlop szkoleniowy]	158
Art. 72. [Wymiar urlopu szkoleniowego]	159
Art. 73. [Sposób udzielania urlopu szkoleniowego].....	160
Art. 74. [Urlop bezpłatny].....	160
Art. 75. [Wyróżnienia funkcjonariuszy]	161
Rozdział 7. MIESZKANIA FUNKCJONARIUSZY.....	164
Art. 76. [Prawo do lokalu mieszkalnego]	164
Art. 76a. [Stan lokalu mieszkalnego].....	167
Art. 77. [Uwzględnienie rodziny przy przydziale lokalu mieszkalnego].....	168
Art. 77a. [Przyznanie dodatkowej powierzchni mieszkalnej]	169
Art. 79. [Równoważnik pieniężny za lokal mieszkalny]	171
Art. 80. [Przyznanie równoważnika pieniężnego].....	174
Art. 81. [Zwrot równoważnika pieniężnego].....	176
Art. 82. [Zwrot kosztów dojazdu].....	178
Art. 83. [Prawo do lokalu i ekwiwalent pieniężny]	181

Art. 84. [Przydzielenie lokalu].....	187
Art. 85. [Lokal tymczasowy w innej miejscowości].....	190
Art. 87. [Zachowanie prawa do lokalu po zwolnieniu ze służby]	196
Rozdział 8. UPOSAŻENIE I INNE ŚWIADCZENIA PIENIĘŻNE	
FUNKCJONARIUSZY	200
Art. 88. [Prawo do uposażenia].....	200
Art. 89. [Ustanie prawa do uposażenia].....	206
Art. 90. [Składniki uposażenia i inne należności pieniężne]	207
Art. 91. [Uposażenie zasadnicze].....	210
Art. 92. [Obliczanie wysługi lat].....	211
Art. 93. [Zachowanie stawki dotychczasowej]	214
Art. 94. [Uposażenie funkcjonariuszy uczących się i dopiero powołanych do służby]	218
Art. 95. [Podmiot przyznający uposażenie].....	219
Art. 96. [Dodatkowe wynagrodzenie za czynności zlecone].....	220
Art. 97. [Przedawnienie roszczeń].....	221
Art. 98. [Bezzwrotność uposażenia]	224
Art. 99. [Dodatki do uposażenia].....	225
Art. 100. [Zasilek na zagospodarowanie]	227
Art. 101. [Nagrody i zapomogi].....	228
Art. 102. [Nagroda jubileuszowa].....	231
Art. 103. [Należności pieniężne z tytułu podróży służbowej]	232
Art. 103a. [Należności pieniężne w związku z otrzymaniem pierwszego lokalu]	234
Art. 104. [Odprawa].....	237
Art. 106. [Zasilek pogrzebowy]	243
Art. 107. [Odprawa w razie śmierci funkcjonariusza].....	245
Art. 108. [Prawo do uposażenia w sytuacjach szczególnych]	247
Art. 109. [Uposażenie funkcjonariusza zawieszonego]	248
Art. 111. [Potrącenia z uposażenia]	251
Art. 112. [Egzekucja z uposażenia]	254
Art. 113. [Potrącenia z odprawy].....	255
Art. 114. [Potrącenia w pełnej wysokości]	256
Art. 115. [Upoważnienie do wydania aktu wykonawczego]	257
Rozdział 9. ODPOWIEDZIALNOŚĆ DYSCYPLINARNA	
FUNKCJONARIUSZY	257
Art. 116. [Odpowiedzialność dyscyplinarna]	257
Art. 117. [Naruszenie dyscypliny służbowej].....	259

Art. 118. [Kary dyscyplinarne]	261
Art. 119. [Przedawnienie]	264
Art. 120. (<i>uchylony</i>)	265
Art. 121. (<i>uchylony</i>)	266
Art. 122. [Wyłączna odpowiedzialność dyscyplinarna]	266
Rozdział 10. PRZEPISY KARNE	272
Art. 124. [Odmowa wykonania polecenia]	272
Art. 125. [Samowolne opuszczenie miejsca służby]	272
Art. 126. [Trwałe samowolne opuszczenie miejsca służby]	273
Rozdział 11. OCHRONA SEJMU I SENATU	273
Art. 127. [Ochrona Sejmu i Senatu]	273
Art. 128. [Uprawnienia strażników Straży Marszałkowskiej]	275
Art. 129. [Straż Marszałkowska]	279
Rozdział 12. ZMIANY W PRZEPISACH OBOWIĄZUJĄCYCH, PRZEPISY PRZEJŚCIOWE I KOŃCOWE	280
Art. 130. [Zmiana ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy]	280
Art. 131. [Zmiana ustawy – Prawo o ruchu drogowym]	281
Art. 132. [Zmiana ustawy o ochronie osób i mienia]	281
Art. 133. [Zmiana ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych]	281
Art. 134. [Zmiana ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych]	281
Art. 135. [Zmiana ustawy o ochronie informacji niejawnych]	281
Art. 136. [Zmiana ustawy o zmianie ustawy o powszechnym obowiązku obrony RP]	282
Art. 137. [Zmiana ustawy o odpowiedzialności majątkowej funkcjonariuszy]	282
Art. 138. [Zmiana ustawy o broni i amunicji]	282
Art. 139. [Żołnierze zawodowi jako funkcjonariusze BOR]	282
Art. 141. [Służba kandydacka w BOR]	290
Art. 142. [Zasadnicza służba wojskowa jako służba kandydacka]	291
Art. 143. [Sprawy lokalowe]	293
Art. 143a. [Organ właściwy w sprawach lokalowych]	297
Art. 144. [Likwidacja jednostek wojskowych podległych ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych]	298
Art. 145. [Przyznanie uprawnień funkcjonariuszy Policji]	300

Art. 146. [Przejście do dyspozycji ministra właściwego do spraw wewnętrznych].....	302
Art. 147. [Równoważnik za brak kwatery]	304
Art. 148. [Wszczęte postępowania dyscyplinarne].....	305
Art. 149. [Stosowanie dotychczasowych przepisów wykonawczych]	305
Art. 150. [Derogacja]	306
Art. 151. [Wejście w życie].....	308

CZĘŚĆ DRUGA

[Kamil Zeidler]

Zarządzenie Nr 2 Szefa Biura Ochrony Rządu z dnia 25 stycznia 2006 r. w sprawie zasad etyki zawodowej funkcjonariuszy Biura Ochrony Rządu	311
Rozdział I. Przepisy ogólne (§ 1–3).....	311
Rozdział II. Wykonywanie zawodu (§ 4–18).....	324
Tytuł I. Tajemnica zawodowa (§ 4–7)	324
Tytuł II. Niezależność (§ 8–13)	328
Tytuł III. Stosunki pomiędzy funkcjonariuszami (§ 14–18).....	334
Rozdział III. Inne postanowienia (§ 19–22).....	343
Źródła prawa	347
Inne akty normatywne.....	361
Orzecznictwo	365
Literatura.....	369
Indeks rzeczowy.....	375

WYKAZ NAJWAŻNIEJSZYCH SKRÓTÓW

BOR	– Biuro Ochrony Rządu
Dz. U.	– Dziennik Ustaw
FUS	– Fundusz Ubezpieczeń Społecznych
k.c.	– ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz. U. Nr 16, poz. 93 z późn. zm.)
k.p.	– ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (tekst jedn. Dz. U. z 1998 r. Nr 21, poz. 94 z późn. zm.)
k.p.c.	– ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 296 z późn. zm.)
k.p.k.	– ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 555 z późn. zm.)
KZS	– Krakowskie Zeszyty Sądowe
M. P.	– Monitor Polski
ONSAiWSA	– Orzecznictwo Naczelnego Sądu Administracyjnego i Wojewódzkich Sądów Administracyjnych
OSNKW	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego
OSNP	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego – Izba Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych
SN	– Sąd Najwyższy
tekst jedn.	– tekst jednolity
u.p.d.o.f.	– ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (tekst jedn. Dz. U. z 2000 r. Nr 14, poz. 176 z późn. zm.)
z późn. zm.	– z późniejszymi zmianami

WSTĘP

W 2008 r. Biuro Ochrony Rządu obchodzi swoje 84 urodziny. W 1922 r., dnia 16 grudnia w warszawskiej „Zachęcie” dokonano udanego zamachu na pierwszego Prezydenta II Rzeczypospolitej Polskiej – Gabriela Narutowicza. Wydarzenie to stało się impulsem, aby w 1924 r. powołać brygadę ochronną, której zadaniem było zapewnienie bezpieczeństwa Prezydentowi RP. W 1956 r. utworzono Biuro Ochrony Rządu jako jednostkę wojskową podporządkowaną Ministrowi Spraw Wewnętrznych. Od tego czasu, niezależnie od różnych przeobrażeń organizacyjnych, BOR wykonuje coraz szersze zadania, jednakże główne jego cele na przestrzeni tych kilkudziesięciu lat nie uległy zmianie.

Zmieniała się natomiast otaczając nas rzeczywistość – polityczna, gospodarcza, ekonomiczna – a z tym przyszła konieczność przygotowywania się do nowych wyzwań współczesności. Również Biuro Ochrony Rządu, formacja pozostająca w cieniu innych formacji i służb, pełniąca zadania w zakresie ochrony najważniejszych osób w państwie, jak i obiektów im służących, musi być gotowa na stawienie czoła nowym sytuacjom i potencjalnym zagrożeniom. Zaś jednym z elementów, które niewątpliwie mają znaczenie w działaniu każdej instytucji, są przepisy prawne.

Ustawa z dnia 16 marca 2001 r. o Biurze Ochrony Rządu nie była dotychczas komentowana. I sądzić należy, iż nie dlatego, że jest źródłem prawa stosunkowo nowym. Dlatego raczej, że BOR pozostaje formacją zabiegającą o dyskrecję, tak w zakresie realizowanych zadań, jak i odnośnie do struktury i procedur wewnętrznych. Niemniej niemożliwe jest sprawne funkcjonowanie służby bez właściwych podstaw prawnych, jak też bez zapewnienia odpowiedniego zaplecza finansowego.

W niniejszej pracy autorzy postanowili poddać naukowej, ale także praktycznej, refleksji podstawy prawne działania Biura Ochrony Rządu.

Analizy dokonano w formie komentarza do ustawy o BOR, przy uwzględnieniu licznych aktów wykonawczych oraz aktów prawnych wewnętrznie obowiązujących.

Komentarz niniejszy obejmuje całą treść normatywną ustawy z dnia 16 marca 2001 r. o Biurze Ochrony Rządu. Na końcu, niezależnie od przywoływania ich przy komentowaniu poszczególnych przepisów ustawy, zawarte zostało pełne zestawienie aktów wykonawczych do ustawy.

Autorzy uznali ponadto, iż ze względów pragmatycznych godne uwagi jest także Zarządzenie Nr 2 Szefa Biura Ochrony Rządu z dnia 25 stycznia 2006 r. w sprawie zasad etyki zawodowej funkcjonariuszy Biura Ochrony Rządu, które będąc aktem normatywnym o charakterze wewnętrznie obowiązującym, w szczególny sposób znajduje zastosowanie w praktyce. Dlatego też także ów Kodeks Etyki został skomentowany.

W zamyśle autorów Komentarz do ustawy o BOR winien służyć nie tylko samym funkcjonariuszom BOR i podmiotom z tą służbą współpracującym, ale wszystkim tym, którzy tak w warstwie teoretycznej, jak i praktycznej chcieliby poznać podstawy prawne szczegółowo kształtujące ramy funkcjonowania Biura Ochrony Rządu. Należy mieć nadzieję, że praca niniejsza będzie przydatnym narzędziem praktycznym oraz pozwoli tym samym na szerokie kształtowanie świadomości prawnej tak samych funkcjonariuszy BOR, jak i wszystkich zainteresowanych czytelników.

Jacek Lipski
Urszula Nalaskowska
Kamil Zeidler

CZĘŚĆ PIERWSZA

Ustawa

z dnia 16 marca 2001 r.

o Biurze Ochrony Rządu

(tekst jedn. Dz. U. z 2004 r. Nr 163, poz. 1712;
zm.: Dz. U. z 2004 r. Nr 210, poz. 2135;
Dz. U. z 2006 r. Nr 104, poz. 708 i 711)

Rozdział 1

PRZEPISY OGÓLNE

Art. 1. [Formacja BOR]

- 1. Tworzy się Biuro Ochrony Rządu jako jednolitą, umundurowaną, uzbrojoną formację, zwaną dalej „BOR”, wykonującą zadania z zakresu ochrony osób, obiektów i urzędzeń.**
- 2. Nazwa Biuro Ochrony Rządu i jej skrót BOR przysługuje wyłącznie formacji, o której mowa w ust. 1.**

Biuro Ochrony Rządu jest wyspecjalizowaną formacją powołaną do realizacji zadań związanych z ochroną osób, obiektów i urzędzeń, mających szczególne znaczenie dla sprawnego funkcjonowania państwa. Formacja ta nawiązuje do tradycji służb ochrony osób zajmujących kierownicze stanowiska w państwie, kształtujących się po odzyskaniu przez Polskę niepodległości w 1918 r. W związku z zamachem dokonanym w dniu 16 grudnia 1922 r. przez Eligiusza Niewiadomskiego w warszawskiej „Zachęcie” na pierwszego Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Gabriela Narutowicza, Minister Spraw Wewnętrznych Zygmunt

Hübner w dniu 12 czerwca 1924 r. powołał brygadę ochronną. Jej głównym zadaniem było zapewnienie bezpieczeństwa osobie Prezydenta RP (A. Misiuk, *Administracja spraw wewnętrznych w Polsce od połowy XVIII wieku do współczesności. Zarys dziejów*, Olsztyn 2005, s. 299). Dodatkowo brygada chroniła prezydentów państw obcych oraz wybitnych dygnitarzy polskich. Odbывало się to w formie ochrony osobistej, zabezpieczenia obiektów, tras kolejowych, stacji (zob. Instrukcja o prowadzeniu służby ochronnej, Dodatek Tajny do Dziennika Rozkazów Ministra Spraw Wojskowych z dnia 29 lipca 1924 r., poz. 59 – Centralne Archiwum Wojskowe). Ochroną osobistą Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej oraz jego miejsca zamieszkania zajmowali się również żołnierze z Oddziału Przybocznego, a od 1926 r. zadania te były realizowane przez adiutantów przybocznych Prezydenta RP oraz kompanię zamkową funkcjonujących w ramach Gabinetu Wojskowego Prezydenta RP (zob. Dodatek Tajny do Dziennika Rozkazów Ministra Spraw Wojskowych z dnia 20 lipca 1926 r., poz. 12 – Centralne Archiwum Wojskowe; zob. też: A. Misiuk, *Służby specjalne II Rzeczypospolitej*, Warszawa 1998; J. Wojtczak, *Zarys organizacji Policyjnych Brygad Ochronnych w Drugiej Rzeczypospolitej*, Przegląd Policyjny 1993, nr 1–2).

Także w okresie okupacji realizowane były działania ochronne wynikające z potrzeby zapewnienia bezpieczeństwa przywódcom podziemnych organizacji polityczno-wojskowych. Nad bezpieczeństwem członków Komendy Głównej Armii Krajowej czuwał konspiracyjny kontrwywiad, natomiast bezpośrednią ochronę miejsc pracy Komendy Głównej Armii Krajowej realizował trzyosobowy zespół ochronny. W 1942 r. utworzono bojową Grupę Specjalną Sztabu Głównego Gwardii Ludowej. Jej zadaniem była m.in. ochrona członków Komitetu Centralnego Polskiej Partii Robotniczej, Sztabu Głównego Gwardii Ludowej (zob. T. Strzembosz, *Oddziały szturmowe konspiracyjnej Warszawy 1939–1944*, Warszawa 1979, s. 20; J. Otocki, *Zarys historii Biura Ochrony Rządu*, Materiał na prawach maszynopisu, Warszawa 1984, s. 15–17; D. Aleksandrowicz, *Analiza porównawcza sił zapewniających bezpieczeństwo naczelnym organom władzy i administracji w Polsce*, praca magisterska, Warszawa 2003, s. 1–13).

W dniu 22 sierpnia 1944 r. w ramach Resortu Bezpieczeństwa Publicznego Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego rozpoczął funk-

cjonowanie Wydział Ochrony Rządu. Początkowo w jego składzie służbę pełniło około pięćdziesięciu funkcjonariuszy Służby Bezpieczeństwa, natomiast już w marcu 1946 r. Wydział liczył 356 osób. Jego podstawowymi zadaniami było zapewnienie bezpieczeństwa osobistego członków PKWN, Biura Politycznego Komitetu Centralnego Polskiej Partii Robotniczej, Przewodniczącego Krajowej Rady Narodowej.

W tym samym okresie za ochronę obiektów o szczególnym znaczeniu odpowiadały Wojska Wewnętrzne, Korpus Bezpieczeństwa Wewnętrznego i istniejący w ich strukturach Batalion Ochrony PKWN, przekształcony w Samodzielny Batalion Ochrony Rządu, a następnie w Samodzielny Pułk Ochrony Rządu. Do ich zadań należała m.in. ochrona Belwederu, ministerstw, budynków komitetów partyjnych i stronnictw politycznych (zob. W. Nowacki, *Organizacja i działanie Wojsk Wewnętrznych*, Warszawa 1966, s. 81). Kompetencje te przejęły powstałe na bazie Korpusu Bezpieczeństwa Wewnętrznego Nadwiślańskie Jednostki Wojskowe Ministerstwa Spraw Wewnętrznych.

W styczniu 1949 r. w miejsce Wydziału Ochrony Rządu powstał Departament Ochrony Rządu Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego. Wreszcie w 1956 r. w wyniku dwuletniej reorganizacji Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego ukonstytuował się resort spraw wewnętrznych, a w jego strukturze jednostka organizacyjna – Biuro Ochrony Rządu (13 grudnia 1956 r.). Ochronie ówczesnego BOR podlegali I sekretarz i sekretarze KC PZPR, Przewodniczący Rady Państwa, Prezes Rady Ministrów i jego zastępcy, Marszałek Sejmu, członkowie Biura Politycznego KC PZPR i ich zastępcy, członkowie delegacji zagranicznych oraz inne osoby chronione ze względu na interes i dobro państwa (zob. np. zarządzenie Nr 0192/57 MSW z dnia 26 października 1957 r. w sprawie współdziałania jednostek podległych MSW przy ochronie członków kierownictwa Partii, Rady Państwa i Rządu oraz rządowych delegacji zagranicznych; zarządzenie Nr 051 MSW z dnia 13 marca 1963 r. w sprawie ochrony osób zajmujących kierownicze stanowiska w KC PZPR, Radzie Państwa i rządzie PRL oraz członków rządowych delegacji zagranicznych; zarządzenie Nr 023/68 MSW z dnia 11 marca 1968 r. w sprawie ochrony osób zajmujących kierownicze stanowiska w KC PZPR oraz naczelnych organów władzy i administracji PRL).

Na początku lat dziewięćdziesiątych nastąpiły kolejne przeobrażenia w BOR. Z dniem 1 sierpnia 1990 r. funkcjonariusze uzyskali status żoł-

nierzy Jednostki Wojskowej Nr 1004 – Biura Ochrony Rządu. Jednostka mimo poddania regulacjom wojskowym nadal podporządkowana była Ministrowi Spraw Wewnętrznych i realizowała ten sam co dotychczas rodzaj zadań.

Ten stan prawny uległ zmianie w związku z wejściem w życie Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.) oraz interpretacją zawartego w niej art. 134, sprowadzającej się do sformułowania tezy, że niezgodna z jej treścią jest sytuacja, w której istnieją jednostki wojskowe funkcjonujące poza Ministerstwem Obrony Narodowej (podległe, podporządkowane lub nadzorowane przez Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji). W konsekwencji takiego stanowiska Jednostka Wojskowa Nr 2305 – GROM została przeniesiona w struktury MON, zlikwidowano Nadwiślańskie Jednostki Wojskowe MSWiA, jak również rozpoczęto prace legislacyjne, mające na celu uregulowanie sytuacji prawnej dotychczasowej Jednostki Wojskowej Nr 1004 – Biuro Ochrony Rządu. Podjęto decyzję o utworzeniu w drodze odrębnej ustawy nowej służby parapolicyjnej noszącej nazwę Biuro Ochrony Rządu. W wyniku tych działań w dniu 30 marca weszła w życie komentowana ustawa z dnia 16 marca 2001 r. o Biurze Ochrony Rządu (Dz. U. Nr 27, poz. 298), a żołnierze Jednostki Wojskowej Nr 1004 – BOR z mocy prawa stali się funkcjonariuszami BOR, o ile nie złożyli pisemnego oświadczenia, że nie wyrażają zgody na zmianę statusu (art. 139 ust. 1 ustawy). Zadania nowej formacji w stosunku do tych, które realizowała JW Nr 1004 rozszerzono o część kompetencji zlikwidowanych Nadwiślańskich Jednostek Wojskowych MSWiA związanych z ochroną obiektów i urządzeń.

Art. 2. [Zadania BOR]

1. Do zadań BOR, z zastrzeżeniem ust. 2, należy ochrona:

- 1) Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, Marszałka Sejmu, Marszałka Senatu, Prezesa Rady Ministrów, wiceprezesa Rady Ministrów, ministra właściwego do spraw wewnętrznych oraz ministra właściwego do spraw zagranicznych;**
- 2) innych osób ze względu na dobro państwa;**
- 3) byłych prezydentów Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie ustawy z dnia 30 maja 1996 r. o uposażeniu byłego Prezydenta**

- Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. Nr 75, poz. 356 oraz z 1998 r. Nr 160, poz. 1065);
- 4) delegacji państw obcych przebywających na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej;
 - 5) polskich przedstawicielstw dyplomatycznych, urzędów konsularnych oraz przedstawicielstw przy organizacjach międzynarodowych poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej;
 - 6) obiektów i urzędów o szczególnym znaczeniu oraz zapewnienie ich funkcjonowania;
 - 7) prowadzenie rozpoznania pirotechniczno-radiologicznego obiektów Sejmu i Senatu;
 - 8) obiektów służących Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej, Prezesowi Rady Ministrów, ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych oraz ministrowi właściwemu do spraw zagranicznych.
2. Minister właściwy do spraw wewnętrznych, z zachowaniem przepisów o ochronie informacji niejawnych, podejmuje decyzję o objęciu ochroną osób, o których mowa w ust. 1 pkt 2.
 3. Minister właściwy do spraw wewnętrznych, z zachowaniem przepisów o ochronie informacji niejawnych, podejmuje decyzję o zakresie działań, o których mowa w ust. 1 pkt 1–4 i 6–8.
 4. Minister właściwy do spraw wewnętrznych, z zachowaniem przepisów o ochronie informacji niejawnych, podejmuje decyzję o prowadzeniu rozpoznania pirotechniczno-radiologicznego obiektów, o których mowa w ust. 1 pkt 7, na wniosek lub po porozumieniu z Szefem Kancelarii Sejmu i Szefem Kancelarii Senatu.
 5. Minister właściwy do spraw wewnętrznych, w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw zagranicznych, określi, w drodze rozporządzenia, zakres, warunki i tryb wykonywania zadań, o których mowa w ust. 1 pkt 5, przez funkcjonariuszy BOR, uwzględniając w szczególności:
 - 1) tryb kierowania funkcjonariuszy BOR do wykonywania zadań, o których mowa w ust. 1 pkt 5, oraz odwoływania ich z tych zadań;
 - 2) wymogi, jakie powinni spełniać funkcjonariusze BOR wykonujący zadania, o których mowa w ust. 1 pkt 5;

3) należności i świadczenia związane z wykonywaniem przez funkcjonariuszy BOR zadań, o których mowa w ust. 1 pkt 5.

W niniejszym przepisie następuje konkretyzacja sformułowania, pojawiającego się w art. 1 ust. 1, a dotyczącego zadań Biura Ochrony Rządu. Chroni ono z mocy ustawy Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, Marszałków Sejmu i Senatu, Prezesa oraz wiceprezesa Rady Ministrów, ministrów właściwych do spraw wewnętrznych i spraw zagranicznych, jak również obiekty służące wymienionym podmiotom. Ponadto na tej formacji ciąży ustawowy obowiązek zapewnienia bezpieczeństwa delegacjom państw obcych, przebywających na terytorium Rzeczypospolitej.

Natomiast ochrona byłych prezydentów następuje w oparciu o regulacje zawarte w ustawie z dnia 30 maja 1996 r. o uposażeniu byłego Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, a dokładnie na podstawie art. 5. Zgodnie z jego brzmieniem były Prezydent zachowuje uprawnienie do ochrony, ale wyłącznie na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Zasady korzystania z tego prawa określa Minister Spraw Wewnętrznych, zaś wydatki związane z ochroną pokrywane są z budżetu państwa w części dotyczącej Ministra Spraw Wewnętrznych. Takie ujęcie źródeł pokrycia wydatków koresponduje z treścią art. 10 komentowanej ustawy.

Obok osób chronionych przez BOR z mocy ustawy można wyróżnić kategorię osób objętych ochroną w oparciu o decyzję ministra właściwego do spraw wewnętrznych (art. 2 ust. 2). Są to osoby, którym przyznawana jest ochrona ze względu na dobro państwa. Rozstrzygnięcia ministra w tych sprawach zawsze opatrzone są odpowiednią klauzulą niejawności.

Zakres podejmowanych przez formację czynności związanych z zapewnieniem bezpieczeństwa osobom i obiektom określa decyzja Nr Pf-38 Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 5 kwietnia 2007 r. w sprawie objęcia ochroną osób ze względu na dobro państwa oraz zakresu działań ochronnych realizowanych przez Biuro Ochrony Rządu. Wydana ona została w oparciu o ust. 2 i 3 omawianego przepisu ustawy.

Do zadań formacji należy także ochrona oraz zapewnienie funkcjonowania obiektom i urządzeniom o szczególnym znaczeniu, a wszystkie informacje o nich opatrzone są najwyższym gryfem niejawności – klauzulą „ściśle tajne”. Zasady, według których następuje realizacja tego

obowiązku określone zostały w decyzji Nr 00–10 Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 26 czerwca 2003 r. w sprawie zapewnienia przez Biuro Ochrony Rządu ochrony obiektom i urządzeniom o szczególnym znaczeniu.

Biuro Ochrony Rządu prowadzi również rozpoznawanie pirotechniczno-radiologiczne Sejmu i Senatu. Zakres tych działań określony został w decyzji Nr 0–28 Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 18 października 2001 r. w sprawie prowadzenia rozpoznawania pirotechniczno-radiologicznego obiektów Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej. Należy wskazać w tym miejscu, że za samą ochronę Sejmu i Senatu odpowiada Straż Marszałkowska, umundurowana formacja podległa Marszałkowi Sejmu.

Do kompetencji Biura Ochrony Rządu należy również zapewnienie bezpieczeństwa znajdującym się poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej polskim przedstawicielstwom dyplomatycznym, urzędom konsularnym oraz polskim przedstawicielstwom przy organizacjach międzynarodowych. Jednakże, zgodnie z brzmieniem wydanego na podstawie art. 2 ust. 5 ustawy rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 20 marca 2003 r. w sprawie zakresu, warunków i trybu wykonywania przez funkcjonariuszy Biura Ochrony Rządu zadań ochrony polskich przedstawicielstw dyplomatycznych, urzędów konsularnych oraz przedstawicielstw przy organizacjach międzynarodowych poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. Nr 55, poz. 491), funkcjonariusze BOR zapewniają ochronę nie wszystkim placówkom, ale tylko znajdującym się w wysokim stopniu zagrożenia (m.in. atakiem terrorystycznym, działalnością obcych służb specjalnych lub umiejscowionych w krajach zagrożonych niepokojami i przestępczością). Ochrona ta jest realizowana jedynie w formie fizycznej ochrony placówek (§ 2 ust. 1 rozporządzenia). O uznaniu placówki za placówkę wysokiego stopnia zagrożenia Szef Biura Ochrony Rządu informowany jest przez Dyrektora Generalnego Służby Zagranicznej (§ 3 ust. 1 rozporządzenia).

Zadania Biura Ochrony Rządu wykazują pewną zbieżność z kompetencjami innych formacji. Zapewnienie bezpieczeństwa polskim przedstawicielstwom dyplomatycznym, urzędem konsularnym, przedstawicielstwom przy organizacjach międzynarodowych pokrywa się z zadaniem Agencji Wywiadu odnoszącym się do ochrony zagranicznych przedstawicielstw Rzeczypospolitej Polskiej i ich pracowników przed

działaniami obcych służb specjalnych i innymi działaniami mogącymi przynieść szkodę interesom Rzeczypospolitej Polskiej (art. 6 ust. 1 pkt 3 ustawy o ABW oraz AW). Jednakże działania Biura Ochrony Rządu w tym zakresie zostały ograniczone aktem wykonawczym do ustawy jedynie do ochrony fizycznej placówki i nie kolidują z zobowiązaniami Agencji Wywiadu.

Natomiast ochrona osób wykonywana przez BOR pokrywa się działaniami podejmowanymi przez Żandarmerię Wojskową, o których mowa w art. 4 ust. 2 pkt 18 ustawy o Żandarmerii Wojskowej. Zgodnie z jego treścią do jednych z podstawowych obowiązków tej instytucji należy wykonywanie czynności ochronnych w stosunku do uprawnionych osób, a także zabezpieczanie pobytu w jednostkach wojskowych osób zajmujących kierownicze stanowiska państwowe i delegacji zagranicznych. W celu zapobieżenia powielaniu kompetencji między formacjami został skonstruowany przepis art. 21 ust. 1 ustawy o Żandarmerii Wojskowej zawierający upoważnienie do wydania przez Ministra Obrony Narodowej, w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw wewnętrznych i ministrem właściwym do spraw zagranicznych, rozporządzenia określającego zakres działań podejmowanych przez Żandarmerię Wojskową (zob. W. Kotowski, B. Kurzępa, *Żandarmeria Wojskowa i wojskowe organy porządkowe. Komentarz praktyczny*, Warszawa 2005). Celem realizacji przedmiotowej delegacji zostało wydane rozporządzenie z dnia 28 grudnia 2001 r. w sprawie osób, w stosunku do których Żandarmeria Wojskowa wykonuje czynności ochronne, oraz zakresu i trybu współdziałania Żandarmerii Wojskowej z Biurem Ochrony Rządu (Dz. U. Nr 157, poz. 1863 z późn. zm.). Zgodnie z brzmieniem § 1 pkt 2 i 5 Żandarmeria wykonuje czynności ochronne wobec Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, Marszałka Sejmu, Marszałka Senatu, Prezesa Rady Ministrów oraz innych osób i delegacji ochraniających przez Biuro Ochrony Rządu jedynie podczas ich pobytu na terenie jednostek wojskowych. Jednakże zakres tych czynności za każdym razem określa BOR (§ 4 ust. 2 rozporządzenia).

Art. 3. [Warunki do wykonywania zadań]

Organy administracji rządowej, samorządu terytorialnego oraz państwowe i inne jednostki organizacyjne zapewniają BOR niezbędne warunki do wykonywania zadań określonych w ustawie.

Biuro Ochrony Rządu wykonuje zadania mieszczące się w kompetencjach administracji publicznej. Realizuje zadania sytuujące się w kategorii przedsięwzięć administracji rządowej, do których należy zapewnienie bezpieczeństwa i porządku publicznego oraz bezpieczeństwa państwowego. Formacja funkcjonuje w ramach działu sprawy wewnętrzne, obejmującego między innymi sprawy ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego (zob. art. 29 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej, tekst jedn. Dz. U. z 2007 r. Nr 65, poz. 437 z późn. zm.). Aby wykonanie ustawowych powinności służby było możliwe, konieczne jest ukształtowanie wzajemnych relacji BOR z innymi podmiotami na poziomie gwarantującym sprawną kooperację. Przepis art. 3 ustawy wskazuje na powinność szerokiego kręgu podmiotów (obok organów administracji publicznej, wsparcie dla działań BOR winno pochodzić od każdej jednostki wyodrębnionej organizacyjnie), mającą na celu zapewnienie niezbędnych warunków dla efektywnego funkcjonowania Biura Ochrony Rządu.

Podobne w swej wymowie konstrukcje prawne występują również w innych pragmatykach służbowych. Dla przykładu należy zacytować art. 2 ustawy o Straży Granicznej, zgodnie z którym organy administracji rządowej, jednostki samorządu terytorialnego oraz państwowe i inne jednostki organizacyjne są obowiązane współdziałać z organami Straży Granicznej oraz zapewnić im niezbędne warunki do wykonywania zadań określonych w ustawie; jak również art. 10 ustawy o ABW oraz AW stwierdzający, iż organy administracji rządowej, organy samorządu terytorialnego, instytucje państwowe oraz przedsiębiorcy prowadzący działalność w zakresie użyteczności publicznej są obowiązani, w zakresie swojego działania, do współdziałania z Agencjami, a w szczególności udzielania pomocy w realizacji zadań Agencji.

Art. 4. [Święto BOR]

Dzień 12 czerwca ustanawia się świętem BOR.

Ustawodawca, ustanawiając 12 czerwca świętem Biura Ochrony Rządu, nawiązał do historycznego faktu z 1924 r., w której to dacie powołano do życia Brygadę Ochronną. Celem tej formacji była ochrona osób zajmujących kierownicze stanowiska w państwie. W tym dniu ce-

lebruje się „ducha korpusu”, honoruje się funkcjonariuszy, którzy z pełnym poświęceniem wykonują nałożone na nich obowiązki, oddaje się hołd tym, którzy odeszli. W tym szczególnym dniu mianuje się także na wyższe stopnie, przyznaje nagrody uznaniowe oraz odznaki honorowe. W związku ze świętem BOR wypłacana jest również nagroda roczna. Inne formacje również posiadają swoje święta: Policja w dniu 24 lipca, Straż Graniczna 16 maja, natomiast Straż Pożarna 4 maja.

Art. 5. [Sztandar BOR]

Minister właściwy do spraw wewnętrznych, w drodze zarządzenia, nadaje BOR sztandar oraz określa jego wzór.

Powyższe upoważnienie ustawowe zostało zrealizowane zarządzeniem Nr 11 Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 6 czerwca 2001 r. w sprawie nadania oraz określenia wzoru sztandaru Biura Ochrony Rządu (Dz. Urz. MSWiA Nr 8, poz. 18). W treści aktu zostały określone dokładne rozmiary poszczególnych elementów sztandaru, oznaczenie barw, umożliwiające jego wykonanie. Wykonując dyspozycję § 6 ust. 1 przedmiotowego zarządzenia, Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji Marek Biernacki z dniem 14 lipca 2001 r. nadał Biuru Ochrony Rządu sztandar ufundowany przez Społeczny Komitet Na Rzecz Ufundowania Sztandaru BOR. Wręczenie sztandaru nastąpiło tego samego dnia w Ośrodku Szkolenia BOR w Raduczu; zostało dokonane w imieniu Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji przez Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji Antoniego Podolskiego. Sztandar odbierał Szef Biura Ochrony Rządu gen. bryg. Mirosław Gawor.

Rozdział 2

ORGANIZACJA BOR

Art. 6. [Szef BOR]

1. Szef BOR podlega ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych.

- 2. Szef BOR jest przełożonym funkcjonariuszy BOR, zwanych dalej „funkcjonariuszami”, oraz pracowników zatrudnionych w BOR.**
- 3. Szefa BOR powołuje i odwołuje Prezes Rady Ministrów na wniosek ministra właściwego do spraw wewnętrznych.**
- 4. Zastępców Szefa BOR, na wniosek Szefa BOR, powołuje i odwołuje minister właściwy do spraw wewnętrznych.**
- 5. W razie opróżnienia stanowiska Szefa BOR, minister właściwy do spraw wewnętrznych, do czasu powołania nowego szefa, powierza pełnienie obowiązków Szefa BOR jednemu z jego zastępców, na okres nie dłuższy niż 3 miesiące.**
- 6. W razie czasowej niemożności sprawowania funkcji przez Szefa BOR, minister właściwy do spraw wewnętrznych, do czasu ustania przeszkody w sprawowaniu tej funkcji przez dotychczasowego szefa, nie dłużej jednak niż na 6 miesięcy, powierza pełnienie obowiązków Szefa BOR jednemu z jego zastępców.**

Biuro Ochrony Rządu, podobnie jak i inne formacje, jest organizacją silnie zhierarchizowaną, na której czele stoi kierownik noszący miano Szefa BOR. Szef BOR nie posiada statusu organu administracji publicznej. Mimo że BOR legitymuje się przymiotami charakterystycznymi dla urzędu centralnego, ustawodawca nie uznał za zasadne przyznania podmiotowi kierującemu tą strukturą waloru centralnego organu administracji rządowej.

Biuro Ochrony Rządu, zgodnie z treścią obwieszczenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 11 marca 2002 r. w sprawie wykazu jednostek organizacyjnych podległych lub nadzorowanych przez Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (M. P. Nr 14, poz. 234), należy jedynie do jednostek organizacyjnych podległych lub nadzorowanych przez Ministra, tak samo jak Wyższe Szkoły Policji i Służby Pożarniczej oraz instytucje naukowo-badawcze.

W ramach Biura Ochrony Rządu, podobnie jak i w innych formacjach, istnieją dwie grupy zatrudnionych o zdecydowanie różnej sytuacji prawnej. Jedną kategorię stanowią funkcjonariusze pozostający w stosunku służbowym poddany regulacjom prawa administracyjnego, tj. przede wszystkim pragmatyce służbowej określonej w ustawie. Inne normy mają zastosowanie do tej grupy, o ile przepis ustawy wyrażnie do nich

odsyła (zob. art. 61, 66 i 67) lub też inne uregulowania prawne wskazują na ich zastosowanie również do funkcjonariuszy BOR. Natomiast drugą grupę stanowią pracownicy zatrudnieni na podstawie ogólnie obowiązujących przepisów prawa pracy.

Szef BOR podlega ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych i tenże minister sprawuje nadzór nad działalnością Biura Ochrony Rządu (art. 29 ust. 4 ustawy z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej, tekst jedn. Dz. U. z 2007 r. Nr 65, poz. 437). Podporządkowanie formacji ministrowi przejawia się w szczególności w prerogatywach w sprawach personalnych dotyczących jej kierownictwa. Wyłącznie minister właściwy do spraw wewnętrznych kompetentny jest do występowania z wnioskiem do Prezesa Rady Ministrów o powołanie i odwołanie Szefa BOR, jak również powoływania i odwoływania zastępców Szefa z inicjatywy tego ostatniego. Instytucja powołania na stanowisko wykazuje pewną zbieżność z powołaniem, o którym mowa w Oddziale 1 Rozdziału III kodeksu pracy, noszącego tytuł „Stosunek pracy na podstawie mianowania”. Jednakże w przeciwieństwie do regulacji zawartej w przepisach prawa pracy, powodującej nawiązanie stosunku pracy, akt powołania, funkcjonujący w oparciu o zapisy ustawy, należy do sfery stosunków prawnych o charakterze administracyjnym (zob. postanowienie SN z 9 kwietnia 1992 r., III ARN 17/92, OSNC 1992/3/44). Wynika to z faktu, że adresatem tego aktu są osoby pozostające w stosunku służby podlegającym regulacjom z zakresu prawa administracyjnego, tj. ustawie o BOR oraz aktom wykonawczym wydanym na jej podstawie. Zgodnie z brzmieniem wydanego na podstawie art. 28 ustawy rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 4 września 2002 r. w sprawie wymagań, jakim powinien odpowiadać funkcjonariusz Biura Ochrony Rządu na stanowisku szefa komórki organizacyjnej lub innym stanowisku służbowym (Dz. U. Nr 165, poz. 1357) funkcjonariusze Biura Ochrony Rządu powołani na stanowisko Szefa BOR lub zastępcy Szefa BOR winni legitymować się wykształceniem wyższym (posiadać co najmniej tytuł zawodowy magistra), przeszkoleniem specjalistycznym oraz siedmioletnim stażem służby. W związku z powyższym akt ten należy traktować jako czynność z zakresu administracji (akt administracyjny).

Ważną kwestią z punktu widzenia możliwości stosowania kontroli instancyjnej oraz kontroli sądowej jest stwierdzenie, czy akt powołania

(odwołania) posiada przymiot decyzji administracyjnej. Zgodnie z istniejącymi w doktrynie prawa administracyjnego oraz w orzecznictwie Sądu Najwyższego, jak również w sądownictwie administracyjnym definicjami przez decyzję administracyjną rozumie się kwalifikowany akt administracyjny, stanowiący przejaw woli administrujących w państwie organów, wydany na podstawie powszechnie obowiązującego prawa administracyjnego o charakterze władczym i zewnętrznym rozstrzygający konkretną sprawę, indywidualnie określonej osoby fizycznej lub prawnej, w postępowaniu unormowanym przez przepisy proceduralne (m.in. wyrok SN z dnia 3 kwietnia 2000 r., I CKN 582/98, LEX nr 50843; wyrok NSA z dnia 22 września 1983 r., SA/Wr 367/83, ONSA 1983/2/75; wyrok NSA z dnia 21 lutego 1994 r., I SAB 54/93, OSP 1995/1/222; B. Adamiak, J. Borkowski, *Kodeks postępowania administracyjnego. Komentarz*, Warszawa 2003, s. 456 i 457; W. Dawidowicz, *Nauka prawa administracyjnego. Zarys wykładu*, Warszawa 1965, s. 285).

Mając na uwadze cytowaną treść oraz z ze względu na fakt, że w przepisach prawa akt administracyjny indywidualny jest nazywany decyzją, orzeczeniem, zarządzeniem, zezwoleniem, pozwoleniem, koncesją, nakazem, zakazem, przydziałem, zgodą, nominacją, mianowaniem, powołaniem na stanowisko (E. Iserzon, J. Starościk, *Kodeks postępowania administracyjnego, Komentarz, teksty, wzory i formularze*, Warszawa 1970, s. 197), trudno nie uznać znamion decyzji administracyjnej w powołaniu (odwołaniu) SzeŹa BOR i jego zastępców. Ponadto w wyroku SN z dnia 18 października 1985 r., II CR 320/85 (OSNCP 1986/10/158) stwierdzono, że „użycie tej czy innej nazwy nie ma znaczenia dla charakteru prawnego danego aktu jako decyzji, jeżeli jest to, zgodnie z art. 104, akt rozstrzygający merytorycznie indywidualną sprawę należąca do właściwości organu administracji państwowej. Natomiast w postanowieniu SN z dnia 8 maja 1992 r., III ARN 29/92 (niepubl.) stwierdzono, że nazwanie przez ustawodawcę danego aktu „powołaniem” na stanowisko nie oznacza, iż nie jest on decyzją administracyjną, bo nie różni się od nominacji innych funkcjonariuszy, a nie ma cech powołania jako aktu nawiązania stosunku pracy na podstawie przepisów kodeksu pracy. Konsekwencją potraktowania powołania (odwołania) jako decyzji administracyjnej jest konieczność stosowania przepisów k.p.a. i uwzględnienie nakazu opatrywania tego rodzaju aktu w elementy określone w art. 107 k.p.a. (szczególnie w uzasadnienie faktyczne i prawne),

jak również obowiązek stworzenia warunków umożliwiających skorzystanie przez adresata z wymienionych w kodeksie środków prawnych (przede wszystkim wniosku o ponowne rozpatrzenie). Ponadto przedmiotowe rozstrzygnięcie, zgodnie z dyspozycją art. 3 § 2 ustawy z dnia 30 sierpnia 2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (Dz. U. Nr 153, poz. 1270 z późn. zm.), może zostać poddane kontroli sądu administracyjnego, o ile jego adresat wniesie na powołanie (odwołanie) skargę. Na takim stanowisku stoi wojewódzki sąd administracyjny, który w wyroku z dnia 1 lipca 2004 r. (II SA 4031/03, LEX nr 173993) stwierdza, iż odwołanie skarżącego ze stanowiska Zastępcy Komendanta Głównego Straży Granicznej jest decyzją administracyjną. Jest to bowiem oświadczenie woli organu decydującego o odwołaniu ze stanowiska. Organ kształtuje w ten sposób indywidualną sytuację prawną funkcjonariusza Straży Granicznej. Sprawa dotycząca odwołania ze stanowiska nie jest wyłączona spod kognicji sądownictwa administracyjnego art. 5 ustawy z dnia 30 sierpnia 2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi. Instytucja powołania i odwołania wynikająca z ustawy o SG jest identyczna z ujęciem tej materii w ustawie o BOR.

Ustępy 5 i 6 omawianego przepisu odnoszą się do sytuacji, w której Szef BOR nie wykonuje swoich obowiązków, przy czym w pierwszym ustępie określona została trwała niezdolność do wykonywania funkcji Szefa BOR poprzez opróżnienie jego stanowiska, natomiast w następnym uregulowano jedynie czasową niemożność sprawowania funkcji Szefa BOR. Ze stanem „opróżnienia” stanowiska mamy do czynienia, gdy odwołanie już nastąpiło, a jeszcze nie podjęto decyzji o powołaniu na stanowisko (np. w przypadku śmierci Szefa BOR, jak również zwolnienia ze służby z przyczyn określonych w art. 35 ustawy). Z kolei czasowa niemożność sprawowania funkcji dotyczy m.in. długotrwałej choroby, zawieszenia w czynnościach służbowych, o którym mowa w art. 33 ustawy oraz urlopu bezpłatnego wymienionego w art. 74. W obu przypadkach pełnienie obowiązków Szefa BOR minister właściwy do spraw wewnętrznych powierza jednemu z zastępców Szefa.

Art. 7. [Obowiązki Szefa BOR]

Szef BOR kieruje BOR i zapewnia sprawne oraz efektywne wykonywanie jego zadań, w szczególności poprzez:

- 1) **organizowanie ochrony;**
- 2) **prowadzenie polityki kadrowej;**
- 3) **określanie oraz wykonywanie programu szkolenia funkcjonariuszy i doskonalenia zawodowego pracowników, a także zapewnianie im właściwych warunków i trybu szkolenia;**
- 4) **współdziałanie z centralnymi organami administracji rządowej podległymi ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych, jednostkami organizacyjnymi podporządkowanymi, podległymi oraz nadzorowanymi przez ministra właściwego do spraw wewnętrznych lub Ministra Obrony Narodowej oraz innymi organami administracji rządowej i samorządu terytorialnego w zakresie zadań realizowanych przez BOR i te organy.**

Obok przepisu zawartego w art. 6 ust. 2, identyfikującego Szefa BOR jako przełożonego wszystkich funkcjonariuszy BOR, omawiany przepis upoważnia Szefa do wytyczania kierunków działania formacji w taki sposób, aby zapewnić jej sprawne i efektywne realizowanie nałożonych na służbę zadań. W artykule wskazany został również katalog form, w oparciu o które kierownictwo Szefa jest wykonywane. Użycie przez ustawodawcę sformułowania „w szczególności” informuje, iż nie jest to katalog zamknięty, a także, że wymienione formy winny przede wszystkim wystąpić. To Szef BOR rozstrzyga, jakie siły i środki należy zaangażować do ochrony osób, obiektów i urządzeń, podejmuje decyzje w sprawie mianowania do służby, na stanowiska służbowe, stwarza warunki do właściwego przygotowania funkcjonariuszy oraz pracowników do wykonywania nałożonych na nich obowiązków. Szef BOR zapewnia także kooperację z organami administracji publicznej.

Konkretyzacja tego zapisu następuje poprzez zawarcie odpowiedniego porozumienia (obecnie funkcjonują m.in. porozumienie Komendanta Głównego Żandarmerii Wojskowej i Szefa BOR z dnia 8 stycznia 2002 r. w sprawie zasad współdziałania Żandarmerii Wojskowej i Biura Ochrony Rządu; porozumienie Szefa Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Szefa BOR z dnia 18 listopada 2005 r. o współpracy i współdziałaniu w zakresie przeprowadzania badań psychologicznych kierujących pojazdami oraz kandydatów na instruktorów i egzaminatorów; porozumienie Komendanta Głównego Policji i Szefa BOR z dnia 4 czerwca

2007 r. w sprawie współdziałania w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa i porządku publicznego miejscach pobytu osób ochranianych przez Biuro Ochrony Rządu).

Artykuł ten stanowi także podstawę do wydawania aktów kierownictwa wewnętrznego, zawierających normy prawne, mające zastosowanie wyłącznie do pracowników oraz funkcjonariuszy Biura Ochrony Rządu. Z reguły przybierają one formę zarządzeń, instrukcji, wytycznych, regulaminów.

Art. 8. [Zastępcy Szefa BOR]

- 1. Szef BOR wykonuje zadania bezpośrednio oraz przy pomocy swoich zastępców i szefów komórek organizacyjnych.**
- 2. Szefa BOR w czasie jego nieobecności zastępuje wyznaczony przez niego jeden z jego zastępców.**
- 3. Szef BOR może upoważnić swoich zastępców, a także innych funkcjonariuszy, do podejmowania decyzji w określonych sprawach.**
- 4. Zastępcy Szefa BOR oraz szefowie komórek organizacyjnych wykonują zadania zgodnie z zakresami zadań określonymi przez Szefa BOR.**

Zgodnie z dyspozycją zawartą w omawianym przepisie zadania związane z kierowaniem formacją nie muszą być bezpośrednio realizowane przez Szefa BOR. Dopuszcza się możliwość skorzystania w tym zakresie z pomocy zastępców Szefa, jak również osób kierujących komórkami organizacyjnymi BOR, zgodnie z określonymi przez Szefa zadaniami. Dodatkowo Szef BOR mocą ust. 3 może upoważnić innych funkcjonariuszy, w tym zastępców, do podejmowania określonych rozstrzygnięć. Należy zauważyć, że brak w ustawie normy określającej formę wzmiankowanego upoważnienia. Mając powyższe na uwadze przyjmuje się, że upoważnienie takie może przybrać dowolną formę, o ile odrębne przepisy nie wymagają, aby umocowanie do działania nie posiadało konkretnej formy (np. pełnomocnictwa procesowe). Konieczne jest jednak, aby z upoważnienia wynikało jasno, do jakich rozstrzygnięć dana osoba jest umocowana. Najkorzystniejszą dla celów dowodowych byłaby forma pisemna. W Biurze Ochrony Rządu przedmiotowe upoważnienia wyini-

kają najczęściej z treści aktów kierownictwa wewnętrznego takich jak: zarządzenia, decyzje, instrukcje, regulaminy, wytyczne, czy też rozkazy.

Art. 9. [Struktura organizacyjna BOR]

Minister właściwy do spraw wewnętrznych określi, w drodze zarządzenia, przy uwzględnieniu zasad ochrony informacji niejawnych, szczegółową strukturę organizacyjną BOR.

Obecnie obowiązujący kształt formacji został ustanowiony zarządzeniem Nr Pf–2 Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 25 maja 2007 r. w sprawie wprowadzenia szczegółowej struktury organizacyjnej Biura Ochrony Rządu. Treść przedmiotowego aktu normatywnego jest niejawną i stanowi tajemnicę służbową. Jednakże z brzmienia załącznika do rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 4 września 2002 r. w sprawie wymagań, jakim powinien odpowiadać funkcjonariusz Biura Ochrony Rządu na stanowisku szefa komórki organizacyjnej lub innym stanowisku służbowym (Dz. U. Nr 165, poz. 1357) wynika, iż funkcjonujące w ramach BOR komórki organizacyjne noszą nazwy zarządów, wydziałów, gabinetu, sztabu, zespołu.

Art. 10. [Koszty funkcjonowania BOR]

Wydatki związane z funkcjonowaniem BOR są pokrywane z budżetu państwa w części dotyczącej urzędu ministra właściwego do spraw wewnętrznych.

Wydatki Biura Ochrony Rządu są pokrywane w części budżetowej 42 dotyczącej spraw wewnętrznych, dziale 754, rozdziale 75408. Formacja finansowana jest wyłącznie z budżetu państwa. Ustawodawca nie przewidział możliwości pokrywania zobowiązań BOR z innych źródeł. W przeciwieństwie do pragmatyk służb funkcjonujących w ramach resortu spraw wewnętrznych i administracji, ustawa nie przewiduje możliwości pokrywania wydatków inwestycyjnych, modernizacyjnych lub remontowych oraz kosztów utrzymania i funkcjonowania, a także zakupu niezbędnych towarów i usług przez jednostki samorządu terytorialnego, państwowe jednostki organizacyjne, stowarzyszenia, fundacje, banki oraz

instytucje ubezpieczeniowe, jak również inne podmioty (zob. art. 13 ust. 3 ustawy o Policji, art. 8a ust. 1 ustawy o Straży Granicznej, art. 19b–d ustawy o Państwowej Straży Pożarnej).

Rozdział 3

FORMY DZIAŁANIA I ZAKRES UPRAWNIEŃ BOR

Art. 11. [Formy realizacji zadań BOR]

W celu zapewnienia ochrony, o której mowa w art. 2 ust. 1, BOR w szczególności:

- 1) planuje zabezpieczenie osób, obiektów i urządzeń;**
- 2) rozpoznaje i analizuje potencjalne zagrożenia;**
- 3) zapobiega powstawaniu zagrożeń;**
- 4) koordynuje realizację działań ochronnych;**
- 5) wykonuje bezpośrednią ochronę;**
- 6) zabezpiecza obiekty i urządzenia;**
- 7) doskonalą metody pracy.**

Artykuł określa formy, w jakich realizowane są przez BOR zadania z zakresu ochrony osób, obiektów i urządzeń, wymienione w art. 2 ust. 1 ustawy. Katalog wymienionych działań nie jest zamknięty. Doprecyzowanie ich brzmienia następuje w dalszych przepisach ustawy (zob. art. 12–19), jak również w aktach normatywnych wydanych na jej podstawie.

Art. 12. [Uprawnienia BOR]

- 1. W zakresie swoich zadań BOR wykonuje czynności administracyjno-porządkowe oraz podejmuje działania profilaktyczne.**
- 2. Funkcjonariusz w toku wykonywania czynności służbowych jest obowiązany do respektowania godności ludzkiej oraz przestrzegania i ochrony praw człowieka.**
- 3. BOR w zakresie koniecznym do wykonywania zadań, o których mowa w art. 2 ust. 1, korzysta z pomocy i informacji uzyskanych w szczególności przez: Policję, Agencję Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencję Wywiadu, Straż Graniczną, Służbę**

Kontrwywiadu Wojskowego, Służbę Wywiadu Wojskowego oraz Żandarmerię Wojskową.

- 4. Prezes Rady Ministrów określi, w drodze rozporządzenia, zakres, warunki i tryb przekazywania BOR informacji uzyskanych przez podmioty, o których mowa w ust. 3, z uwzględnieniem:**
- 1) sytuacji, w których informacje są przekazywane;**
 - 2) przypadków nieprzekazania informacji lub ograniczenia ich zakresu;**
 - 3) sposobu udokumentowania tych informacji oraz**
 - 4) podmiotów upoważnionych do ich przekazywania.**

Aby zapewnić BOR środki umożliwiające efektywną realizację zadań, formację wyposażono w uprawnienia do podejmowania czynności administracyjno-porządkowych oraz działań profilaktycznych. Te dwie usankcjonowane kategorie aktywności funkcjonariuszy BOR wykonujących zadania związane z ochroną osób, obiektów i urządzeń należy kwalifikować jako czynności materialno-techniczne zewnętrzne, czynności faktyczne. Mianem tym określa się te działania z zakresu administracji publicznej, władcze i jednostronne, które są oparte na wyraźnej podstawie prawnej i wywołują skutki prawne. Cechą czynności materialno-technicznych jest wywoływanie skutków prawnych drogą faktów, a nie przez tworzenie norm porządku prawnego. Są to czynności, za pomocą których administracja władczo wkracza w sferę praw i obowiązków obywateli oraz podmiotów usytuowanych na zewnątrz określonego układu organizacyjnego administracji (zob. E. Ura, *Prawo administracyjne*, Warszawa 1999, s. 98 i nast.; M. Stahl (red.), *Prawo administracyjne, pojęcia, instytucje, zasady w teorii i orzecznictwie*, Warszawa 2002, s. 379 i nast.).

Katalog czynności administracyjno-porządkowych oraz warunki ich stosowania określone zostały w art. 13–15 ustawy o BOR, jak również w aktach wykonawczych wydanych na ich podstawie. Natomiast konkretyzacja terminu „działania profilaktyczne” następuje w art. 16–19 ustawy o BOR. Wzmiankowane działania wykazują zdecydowane podobieństwo do czynności operacyjno-rozpoznawczych, do których prowadzenia uprawnione są m.in. Policja, Straż Graniczna, Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencja Wywiadu, Centralne Biuro Antykorupcyjne.

Należy również wskazać, że BOR nie jest organem procesowym i nie legitymuje się prawem do podejmowania czynności dochodzeniowo-śledczych. Wszystkie czynności mają jedynie charakter prewencyjny, przeciwdziałający wystąpieniu zagrożeń dla osób, obiektów lub urządzeń.

W trakcie podejmowania działań służbowych funkcjonariusze są zobowiązani do poszanowania godności i praw człowieka. Wkraczanie w sferę aktywności innych osób, podyktowane wykonywanymi zadaniami, powinno następować w zakresie wyłącznie niezbędnym i mieszczącym się w ramach istniejących regulacji prawnych.

Realizując ustawowe zadania, BOR jest upoważnione także do korzystania z pomocy i informacji innych podmiotów. Oczywiście jedynie w zakresie koniecznym dla zapewnienia bezpieczeństwa osób, obiektów i urządzeń, o których mowa w art. 2 ust. 1 ustawy. Zasady uzyskiwania informacji od innych podmiotów unormowane zostały w rozporządzeniu Prezesa Rady Ministrów z dnia 4 marca 2008 r. w sprawie zakresu, warunków i trybu przekazywania Biuru Ochrony Rządu informacji uzyskanych przez Policję, Agencję Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencję Wywiadu, Straż Graniczną, Służbę Kontrwywiadu Wojskowego, Służbę Wywiadu Wojskowego i Żandarmerię Wojskową (Dz. U. Nr 41, poz. 243).

Art. 13. [Uprawnienia funkcjonariusza BOR]

1. Funkcjonariusz, wykonując zadania, o których mowa w art. 2 ust. 1, ma prawo:

- 1) wydawać polecenia osobom, których zachowanie może stworzyć zagrożenie dla bezpieczeństwa osób, obiektów i urządzeń podlegających ochronie BOR, a w szczególności wydawać polecenia:**
 - a) opuszczenia przez osoby miejsca, w którym przebywanie może stanowić zagrożenie dla realizacji zadania,**
 - b) zatrzymania pojazdu,**
 - c) usunięcia pojazdu z miejsca postoju;**
- 2) legitymować osoby w celu ustalenia ich tożsamości;**
- 3) zatrzymywać osoby stwarzające w sposób oczywisty bezpośrednie zagrożenie dla życia lub zdrowia ludzkiego oraz dla mienia, a także osoby w sposób rażący naruszające porządek publiczny;**

- 4) dokonywać kontroli osobistej, a także przeglądać zawartość bagaży i sprawdzać ładunki i pomieszczenia, w sytuacjach, jeżeli jest to niezbędne dla zapewnienia bezpieczeństwa ochraniających osób, obiektów i urządzeń;
 - 5) żądać niezbędnej pomocy od instytucji państwowych, organów administracji rządowej i samorządu terytorialnego oraz jednostek gospodarczych prowadzących działalność w zakresie użyteczności publicznej; wymienione instytucje, organy i jednostki są obowiązane, w zakresie swojego działania, do udzielenia tej pomocy;
 - 6) zwracać się o niezbędną pomoc do innych jednostek gospodarczych i organizacji społecznych, jak również zwracać się w nagłych wypadkach do każdej osoby o udzielenie doraźnej pomocy.
2. Osobie zatrzymanej na podstawie ust. 1 pkt 3 przysługują uprawnienia przewidziane w Kodeksie postępowania karnego.
 3. Zatrzymanie osoby może nastąpić tylko wówczas, gdy czynności, o których mowa w ust. 1 pkt 1, 2 i 4, okazały się nieskuteczne.
 4. Osobę zatrzymaną należy niezwłocznie poddać, w przypadku uzasadnionej potrzeby lub na prośbę tej osoby, badaniu lekarskiemu lub udzielić jej pierwszej pomocy medycznej.
 5. Czynności, o których mowa w ust. 1, powinny być wykonywane w sposób możliwie najmniej naruszający dobra osobiste osoby, wobec której zostają podjęte.
 6. Rada Ministrów określi, w drodze rozporządzenia, szczególony tryb wykonywania czynności, o których mowa w ust. 1, z uwzględnieniem uprawnień osób, wobec których czynności te są podejmowane.
 7. Minister właściwy do spraw wewnętrznych, w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw zdrowia, określi, w drodze rozporządzenia, tryb przeprowadzania badań lekarskich, o których mowa w ust. 4, w sposób zapewniający ochronę zdrowia osoby zatrzymanej. Rozporządzenie powinno określić w szczególności osoby właściwe do przeprowadzenia badań, przypadki użycia specjalnego środka transportu oraz sposób dokumentowania przypadków uniemożliwienia przeprowadzenia badania.

W przepisie określony został katalog czynności administracyjno-porządkowych oraz przesłanki stosowania każdej z wymienionych czynności. Najmniej ostre są okoliczności skorzystania z prawa do wydawania poleceń oraz legitymowania osób. Aby możliwe było wydanie polecenia osobie wystarczy, że będzie zachodziła ewentualność niebezpiecznego zachowania się jednostki względem osób, obiektów i urządzeń, znajdujących się pod ochroną BOR. Natomiast legitymowanie osoby następuje jedynie wtedy, gdy uzasadnione jest koniecznością poznania jej tożsamości. Te dwie czynności (wydawanie poleceń i legitymowanie) bardzo często są przeprowadzane równolegle (zob. W. Pływaczewski, G. Kędzierska (red.), *Leksykon policyjny*, Szczytno 2001, s. 151).

Zdecydowanie większymi obostrzeniami uwarunkowane są pozostałe czynności. Związane jest to z głębszymi ograniczeniami swobód i wolności osoby, w stosunku do której podjęto czynności.

Zatrzymanie określa się jako formę przymusu polegającą na krótkotrwałym pozbawieniu wolności określonej osoby i sprowadza się do odebrania jej prawa swobodnego poruszania się, porozumiewania się z innymi, zakazu przyjmowania i przekazywania bez zezwolenia uprawnionego organu jakichkolwiek przedmiotów, obowiązku podporządkowania jego poleceniom, jak również umieszczeniu w miejscu odosobnienia (zob. A. Kornik, *Wyjątki od konstytucyjnej zasady nietykalności osobistej*, Acta Universitatis Wratislaviensis. Prawo, Wrocław 1990, nr CLXXIII, s. 59; Z. Hołda, A. Rzepiński (red.), *Zatrzymanie i tymczasowe aresztowanie a prawa człowieka*, Lublin 1992, s. 31; K. Marszał, *Proces karny*, Katowice 1997, s. 298; M. Goettel (red.), *Podręcznik policjanta*, cz. 2.A, Szczytno 1996, s. 16; R. Kmiecik, E. Skrętowicz, *Proces karny, Część ogólna*, Warszawa 2006, s. 309; W. Pływaczewski, G. Kędzierska (red.), *Leksykon policyjny...*, s. 374 i nast.). Czynność ta w wykonaniu funkcjonariuszy BOR ma charakter pozaprocesowy (nie-normowany w kodeksie postępowania karnego), prewencyjny (porządkowy). Zatrzymanie osoby przez funkcjonariusza BOR może mieć miejsce w dwóch przypadkach. Pierwszy dotyczy sytuacji, gdy osoba stwarza w sposób oczywisty (tj. niebudzący wątpliwości, bezsporny, pewny) bezpośrednie (tj. niemające ogniw pośrednich, wprost) zagrożenie (stan niebezpieczeństwa) dla życia i zdrowia ludzkiego oraz mienia. Drugi dotyczy zdarzenia, w którym osoba rażąco narusza porządek publiczny, co tłumaczy się jako łamanie reguł służących ogółowi (społeczeństwu)

w sposób rzucający się w oczy. Ponadto może ono nastąpić jedynie wówczas, gdy wydane polecenia, legitymowanie oraz kontrola osobista, przeglądanie zawartości bagażu, sprawdzenie ładunku i pomieszczenia okazało się bezskuteczne. Zatrzymanego należy natychmiast poinformować o przyczynach zatrzymania i o przysługujących mu prawach, jak również wysłuchać go. Winno się mu niezwłocznie umożliwić nawiązanie w dostępnej formie kontaktu z adwokatem, a także bezpośrednią z nim rozmowę, zawiadomić osobę najbliższą dla oskarżonego (może to być osoba wskazana przez oskarżonego), pracodawcę, szkołę lub uczelnię, a w stosunku do żołnierza – jego dowódcę. Zatrzymanemu przysługuje prawo złożenia zażalenia do sądu (zob. art. 244 § 2, 245, 246 k.p.k.). Osobę zatrzymaną niezwłocznie poddaje się badaniu lekarskiemu lub udziela pierwszej pomocy medycznej w razie zaistnienia uzasadnionej przyczyny (z zachowania osoby lub też posiadanych informacji wynika, że jest ona dotknięta rozstrojem zdrowia) lub na jej prośbę. Uszczegółowienie normy określonej w ust. 4 art. 13 ustawy zawarte jest w rozporządzeniu Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 26 sierpnia 2002 r. w sprawie trybu przeprowadzania badań lekarskich osób zatrzymanych przez funkcjonariuszy Biura Ochrony Rządu (Dz. U. Nr 151, poz. 1259).

Kontrola osobista, przeglądanie zawartości bagażu, sprawdzanie ładunków i pomieszczeń należą również do czynności nieprocesowych, mających jedynie charakter porządkowo-prewencyjny. Wykonywane są one wyłącznie w sytuacji, gdy jest to niezbędne dla zapewnienia bezpieczeństwa ochranianych osób, obiektów i urządzeń. Termin „niezbędny” traktowany jest jako konieczny, koniecznie potrzebny, nieodzowny (zob. S. Skorupka, H. Auderska, Z. Łempicka, *Mały słownik języka polskiego*, Warszawa 1968, s. 454). Czynności te należy zdecydowanie odróżnić od instytucji przeszukania, o której mowa jest w art. 219 k.p.k., służącej uzyskaniu dowodów rzeczowych, tj. przedmiotów pochodzących z przestępstwa lub świadczących o jego popełnieniu. Są mniej sformalizowane i nie zawsze pociągają za sobą wszczęcie postępowania przygotowawczego. (zob. U. Kalina-Prasznic, *Encyklopedia prawa*, Warszawa 1999, s. 603; W. Pływaczewski, G. Kędzierska (red.), *Leksykon policyjny...*, s. 140 i nast. oraz s. 277 i nast.).

Obok wymienionych działań funkcjonariusze BOR wyposażeni zostali, o ile jest to niezbędne do realizacji ustawowych zadań, w prawo: